

Valeriu D. Călărășanu

Geții și un război din Pont de acum 2200 de ani. O ipoteză de lucru

**The Getae and a Pont war from 2200 years ago.
A working hypothesis**

Abstract: *In 182 BC, the major kingdoms from the vicinity of the Pontus Euxin, and several state-owned cities on its shores, were trained in a regional war. The conflict also affected the Getae, but we do not know how. The fact that during the same period King Philip II of Macedonia made an expedition in the area of the Haemus Mountains (at that time the southern border of the Getae) can be a clue.*

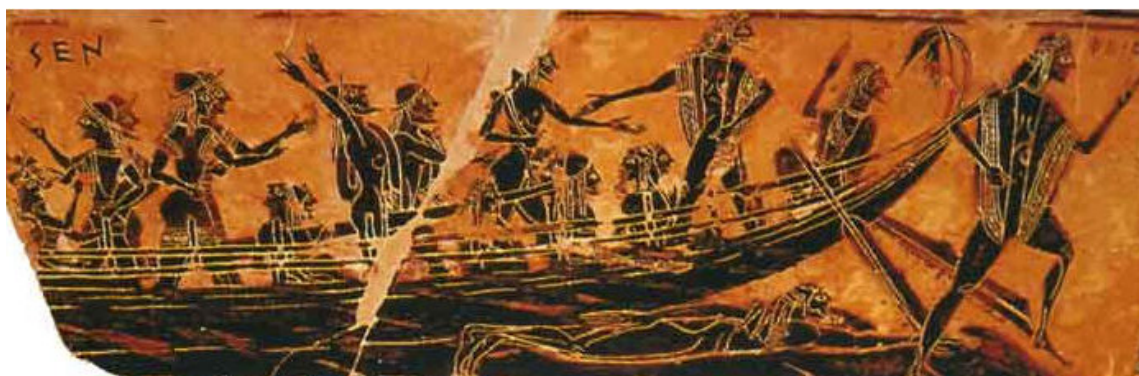
Keywords: *Getae, Euxine Sea, regional war, Haemus Mountains*

Cuvinte-cheie: *Geți, Pontul Euxin, război regional, Munții Haemus*

Cu 22 de veacuri în urmă, mai exact în anul 182 î.Hr., Pontul Euxin a devenit – nu era, de altfel, pentru prima dată, după cum nu avea să fie nici pentru ultima – teatru de război. Conflictul inițiator, un efect secundar al deja arhaicizatorilor ”războaie ale diadohilor” ce-și disputaseră moștenirea persano-elenistică în secolul anterior, l-a constituit litigiul dintre regii Eumenes al II-lea al Pergamului și Pharnaces I al Regatului Pontului; războiul celor două regate era, de altfel, doar unul din lunga serie de confruntări armate ce tulbura în acei ani Asia Mică, fiecare dintre ele furnizând pentru următorul noi motivații, dar și pretexte pentru rapide și capricioase schimbări de alianțe. În anul precedent, spre exemplu, trupele lui Pharnaces capturasera orașul portuar vecin Sinope¹, atât în scopul de a-și consolida hegemonia pe țărmurile sudice ale Pontului, cât și ca parte a jocului diplomatic pe care mai toate statele microasiatice îl făceau atunci în raport cu puterea emergentă a Romei², în vreme ce Eumenes, înfrânt în bătăliile cu regele Prusias I al Bithyniei, solicitase și primise sprijin roman. Războiul din anul 182

¹ Polybius 23, 9, 2

² Interesul Romei, putere deja victorioasă în conflația cu Cartagina, pentru această parte a macroregiunii mediteraneene, se amplificase odată cu refugiarea aici a inamicului-etalon Hannibal. În anul 183 î.Hr., Senatul Romei se află în dialog diplomatic cu Eumenes și Pharnaces, care-și trimit ambasadele în capitala de pe Tibru în același timp cu Filip al V-lea al Macedoniei (Polybius 23, 9 1-15, Titus Livius 40, 1, 1-8 și 2, 6 – 3, 2)

î.Hr. avea să se amplifice însă în întregul bazin pontic, în conflict fiind antrenate, rând pe rând, regatele vecine Cappadocia, Bithynia și Armenia, dar și regatul Sarmatiei de pe malul nordic al Mării Negre și, inevitabil, o mare parte a salbei de orașe-stat grecești de pe toate țărmurile acesteia.

Ceea ce merită să ne atragă atenția este faptul că acest conflict s-a repercutat și asupra spațiului getic, pe cel puțin două canale. Cel dintâi l-a constituit caracterul privilegiat al relațiilor pe care regatul getic – asupra căruia știm că domnea atunci regele Oroles³ – le avea de câteva secole cu emporiile Pontului Stâng: războiul, care cuprinsese toate țărmurile mării, perturbase inevitabil (ca să evocăm doar una din motivațiile implicării getice) unui comerț de care cel puțin elitele regatului de la Dunăre și Carpați erau foarte dependente. Opinăm că un al doilea canal l-a constituit, cu necesitate probabilist-statistică, jocul diplomatic din regiune, în condițiile în care fiecare dintre tabere a depus un efort sporit pentru identificarea și atragerea de noi aliați. Trebuie să amintim, aici, că situația beligerantă instalată în 182 î.Hr. în bazinul Pontului Euxin nu era alimentată doar de conflictele endemice din Asia Mică. În vecinătatea greacă a acestei marii peninsule se desfășura, tot atunci, un conflict care-i contrapunea mai ales pe aliații formali din așa-numita Ligă Acheeană, iar starea de beligeranță dintre Roma și Macedonia, care prelungise spre Orient conflagrația punică (în condițiile în care prezența lui Hannibal în această regiune nu era deloc pasivă⁴) – la toate acestea adăugându-se și prezența militară nemijlocită a Romei în Asia Mică, în debutul unui proces multisecular care se va finaliza cu deplina incorporare a acestei regiuni în suprastatul său.

Anul 182 î.Hr. a însemnat, de altfel, o intensificare fără precedent a misiunilor diplomatice în spațiul viitoarei Europe. Regii microasiatici – în primul rând Eumenes și Pharnaces, dar și Ariarathes al Cappadociei – își trimiteau din nou ambasadorii în Senatul Romei, unde soseau tot atunci, și tot din nou, și solii macedoneanului Filip al V-lea, dar și trimișii Spartei și Ligii Acheene⁵. Iar Roma nu era deloc singura destinație a valului de ambasade; știm asta din împrejurarea că Roma însăși își trimitea, în acei ani, misiunile

³ Vezi o dezvoltare a subiectului la Nistorescu 2010 și Nistorescu 2013

⁴ Să amintim faptul că, tot în 183 î.Hr., generalul înfrânt la Zama fonda în Bithynia, ca parte a planurilor sale de revanșă, colonia Prusa, pe care se va dezvolta ulterior orașul omonim (Plinius, *Historia Naturalis* 5, 148); este adevărat, generalul cartaginez se va sinucide în același an, pentru a nu fi capturat de trupele consulului roman T. Flaminius (Polybius 23, 13, 1-2, Frontinus 4, 3, 7)

⁵ Polybius 24, 1, 1-7, Titus Livius 40, 18 3-8 și 19, 9 – 20, 4

de informare (deopotrivă diplomați și spioni) la Pella⁶, la bastarni, la dentheleți, la geți ș.a.m.d., în vreme ce între toți aceștia, cu sau fără consemnarea în izvoarele păstrate a momentelor, drumurile soliilor se întretaie tot mai frecvent. În această perioadă iau naștere și câteva proiecte politico-militare de mare anvergură, unele inspirate de faptele, dacă nu chiar de sfatul lui Hannibal: așa este cazul mai ales cu angajarea bastarnilor⁷, de către regele macedonean Filip al V-lea, ca forță menită să facă poliție militară în bazinul Dunării în interesul, dar fără expunerea curții de la Pella, care era încă interesată să întrețină la Roma iluzia neutralității.

Avem a bănuși că, încă din 182 î.Hr., pe fondul tulburărilor generate de acest război pontic generalizat, regatul getic fusese atras într-una din tabere, inclusiv printr-un angajament militar pe care trupele lui Oroles îl voi pune în practică în anul 179 î.Hr. în timpul primei lor confruntări cu bastarnii. Bănușiala ne este întemeiată de faptul că, atât cât cunoaștem despre confruntarea geto-bastarnă, putem avea certitudinea că ea a fost pregătită de Oroles prin stabilirea unui parteneriat cu regatul vecin al dacilor lui Rubobostes (o alianță ce prefigura cu mai bine de un veac coalizarea din vremea lui Burebista și Deceneu) și s-a precipitat datorită declanșării campaniei bastarne, care a beneficiat în prima ei fază inclusiv de acceptul regatului tracilor sudici. Disponem însă de un indiciu suplimentar pentru a da acestei bănușieli consistența a cel puțin unei ipoteze de lucru: faptul că în acelașii an 182 .Hr. (sau, cel mai târziu, la începutul anului următor), în cadrul manevrelor de intimidare a vecinilor săi nordici – viitoarele victime ale agresiunii bastarne – regele macedonean Filip al V-lea va efectua o misiune pe crestele Munților Haemus⁸. Detaliul, pe care ni-l furnizează istoricul din Patavium, ar fi poate lipsit de importanță dacă n-am ști că la nord de acest lanț montan se întindea regatul geților, aflat atunci într-o a doua sa perioadă de glorie – ea va fi dovedită și în dublul conflict cu bastarnii, dar și, un deceniu mai târziu, în 168 î.Hr., prin etalarea de forțe din ajunul bătăliei de la Pydna, neangajarea efectivelor getice în confruntare fiind de natură să influențeze decisiv căderea regatului Macedoniei sub control roman. Ni se pare mai presus de îndoială faptul că această expediție a lui Filip s-a făcut în condițiile în care geții lui Oroles își etalaseră deja puterea militară (nu avem de unde ști, deocamdată, dacă aceasta a fost măsurată și printr-o implicare efectivă în evenimentele războiului pontic, dar capacitatea de a rezista coaliției bastarne e o probă suficientă) și, foarte probabil, și intențiile ostile față de planurile anti-romane ale suveranului de la Pella.

⁶ Ambasada romană din anul 185 î.Hr. la curtea de la Pella a lui Filip al V-lea fusese condusă de Q. Caecilius Mettelus

⁷ Prima campanie la sudul Dunării a bastarnilor, secondați (deducție logico-analitică) de carpi și peucini, va avea loc doar trei ani mai târziu, în 179 î.Hr.

⁸ Titus Livius 40, 20, 5 – 22, 15

Bibliografie selectivă:

Izvoare:

Frontinius

Frontinus, Sextus Ilius, *The Stratagems – The Aqueducts of Rome*, Ed. Harvard University Press, 1993

Polybius

Polybius, Shuckburgh, Popescu, Virgil, Piatkowski, Adelina. (trad.), *Istoriei*, vol. 1+3, Ed. Științifică, București 1966

Titus Livius

Titus Livius, *Ab urbe condita*, vol 1+2, Marinescu Nour, A. (trad.), Ed. Minerva, București 1976

Autori moderni:

Errington 2008

Errington, R.M., *Rome against Phillip and Antiochus*, în „The Cambridge Ancient History”, vol VIII „Rome and the mediterranean to 133 BC”, IIInd ed., Cambridge University Press, Cambridge, pg. 261-273

Habicht 2008

Habicht, C., *The Seleucids and their rivals*, în „The Cambridge Ancient History”, vol VIII „Rome and the mediterranean to 133 BC”, IIInd ed., Cambridge University Press, Cambridge, pg. 324-387

Nistorescu 2010

Nistorescu, Laurențiu, *Un precedent al arhe-ului burebistan: cooperarea militară daco-getică din epoca lui Rubobostes și Oroles (I)*, în „Studii de Istoria Banatului” nr 34/2010, pg. 23-42, ed. Universității de Vest Timișoara

Nistorescu 2013

Nistorescu, Laurențiu, *Un precedent al arhe-ului burebistan: cooperarea daco-getică din epoca lui Rubobostes și Oroles (II)*, în „Acta Centri Lucusiensis” nr. 1A/2013, pg. 24-40, ed. CSDR Lucus, Timișoara

Webografie:

Plinius

http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Pliny_the_Elder/home.html